

M. TULLII CICERONIS OPERA,

EX EDITIONIBUS

OLIVETI ET ERNESTI,

SEDULA RECENSIONE ACCURATA.

Accesserunt incerti Auctoris Rhetorica,
AD HERENNIUM.

TOMUS XI.

LONDINI:

SUMTIBUS RODWELL ET MARTIN; J. BOOKER;
BALDWIN, CRADOCK, ET JOY; G. ET W. B. WHITTAKER;
LONGMAN, HURST, REES, ORME, ET BROWN;
CADELL ET DAVIES; EDWARDS ET KNIBB;
ET J. ROBINSON.

EXCUDIT T. DAVISON.

1820.

Μη μοι γοργειην κεφαλην δεινοιο πελωρου

intorqueat. Mirandum enim in modum Cnæus noster Sullani regni similitudinem concupivit. Ειδως σοι λεγω. Nihil ille unquam minus obscure tulit. Cum hocne igitur, inquies, esse vis? Beneficium sequor, mihi crede, non causam, ut in Milone, ut in ..... Sed hæc hactenus.

Causa igitur non bona est? Immo, optima: sed agetur (memento) fœdissime. Primum, consilium est, suffocare Urbem et Italiam fame, deinde, agros vastare, urere, pecuniis locupletum non abstinere. Sed, cum eadem metuam ab hac parte; si illinc beneficium non sit, rectius putem quidvis domi perpeti. Sed ita meruisse illum de me puto, ut αχαριστιας crimen subire non audeam: quamquam a te ejus quoque rei justa defensio est explicata.

De triumpho tibi assentior; quem quidem totum facile et libenter abjecero.

Egregie probo fore, ut, dum agamus, ὁ πλους ὡραιος obrepat: si modo, inquis, satis ille erit firmus. Est firmior etiam quam putabamus. De isto licet bene speres. Promitto tibi, si valebit, tegulam illum in Italiâ nullam relicturum. Tene igitur socio? Contra (mehercule) meum judicium, et contra omnium antiquorum auctoritatem: nec tam ut illa adjuvem, quam ut hæc ne videam, cupio discedere. Noli enim putare tolerabiles horum insanias, nec uniusmodi fore. Etsi quid te horum fugit? legibus, judiciis, senatu sublato, libidines, audacias, sumtus, egestates, tot egentissimorum hominum, nec privatas posse res, nec rem publicam, sustinere.

Abeamus igitur inde quâlibet navigatione: etsi id quidem, ut tibi videbitur: sed certe abeamus. Sciemus enim, (id, quod exspectas) quid Brundisii actum sit. Bonis viris quod ais probari, quæ adhuc fecerimus, scirique ab iis nos non profectos, valde gaudeo; si est nunc ullus gaudendi locus. De Len-

quod ego non credebam : sed habeo a Balbo literas, quarum ad te exemplum misi. Lege, quæso, et illud infimum caput ipsius Balbi optimi, cui Cnæus noster locum, ubi hortos ædificaret, dedit : quem cui nostrûm non sæpe prætulit ? Itaque miser torquetur. Sed, ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam rejicio. Spem autem pacis habeo nullam. Dolabella suis literis, Idibus Mart. datis, merum bellum loquitur. Maneamus ergo in illâ eâdem sententiâ miserâ et desperatâ ; quando hoc miserius esse nihil potest.

“ *Balbus Ciceroni, Imp. S.*

“ Cæsar nobis literas perbreves misit, quarum exemplum subscripsi. Brevitate epistolæ scire poteris, eum valde esse distentum, qui tantâ de re tam breviter scripserit. Si quid præterea novi fuerit, statim tibi scribam.”

“ *Cæsar Oppio,* [illegible] *S.*

“ A. d. [illegible]
“ muru[illegible]
“ ad [illegible]
“ [illegible]

(14.) CICERO ATTICO S.

Miseram ad te IX Cal. exemplum epistolæ Balbi ad me, et Cæsaris ad eum ; ecce tibi eodem die Capuâ literas [accepi] ab Q. Pedio : Cæsarem ad se pridie Id. Mart. misisse hoc exemplo : “ Pompeius se oppido tenet. Nos ad portas castra habemus. Conamur opus magnum, et multorum dierum, propter altitudinem maris. Sed tamen nihil est, quod potius faciamus. Ab utroque portûs cornu, moles jacimus, ut aut illum quamprimum trajicere, quod habet Brundisii copiarum, cogamus, aut exitu prohibeamus.”

Ubi est illa pax, de quâ Balbus scripserat torqueri se ? ecquid acerbius ? ecquid crudelius ? Atque eum loqui quidam αὐθεντικῶς narrabant ; Cn. Carbonis, M. Bruti, se pœnas persequi, omniumque eorum, in quos Sulla crudelis, hoc socio, fuisset : nihil Curionem se duce facere, quod non hic Sullâ duce fecisset [ad ambitionem : a se,] quibus exsilii pœna superioribus legibus non fuisset, ab illo pa- [illegible] proditores, de exsilio reductos esse : queri de [illegible]e per vim expulso : neminem tamen se vio- [illegible]n, nisi qui arma. Hæc contra Bæbius qui- [illegible]e III Id. profectus, homo non in- [illegible]ulli non dicat.] Plane nescio, quid [illegible]lem Cnæum profectum puto. Quid- [illegible] sciemus. A te nihil : ne Anteros [illegible]m : nec mirum : quid enim [illegible] ego tamen nullum diem præ- [illegible]

[illegible]e mihi ante lucem a Leptâ [illegible]. Mart. Pompeium a Brun- [illegible]æsarem a. d. VII Cal. April.

aliter facere poterit: tanta ejus humanitas, is sensus, ea in me est benevolentia."

(17.) CICERO ATTICO S.

Trebatium, VI Calendas, (quo die has literas dedi) exspectabam. Ex ejus nuntio Matiique literis meditabor, quo modo cum illo loquar. O tempus miserum! nec dubito, quin a me contendat, ad Urbem veniam. Senatum enim Calendis velle se frequentem adesse, etiam Formiis proscribi jussit. Ergo ei negandum est? Sed quid præcipio? Statim ad te perscribam omnia. Ex illius sermone statuam, Arpinumne mihi eundum sit, an quo alio.

Volo Ciceroni meo togam puram dare: istic puto. Tu, quæso, cogita, quid deinde: nam me hebetem molestiæ reddiderunt. A Curio, velim scire, ecquid ad te scriptum sit de Tirone: ad me enim ipse Tiro ita scripsit, ut verear, quid agat. Qui autem veniunt inde, κινδυνώδη nuntiant. Sane in magnis curis etiam hæc me sollicitat: in hac enim fortunâ perutilis ejus et opera et fidelitas esset.

(18.) CICERO ATTICO S.

Utrumque ex tuo consilio: nam et oratio fuit ea nostra, ut bene potius ille de nobis existimaret, quam gratias ageret; et in eo mansimus, ne ad Urbem. Illa fefellerunt, facilem quod putâramus. Nihil vidi minus. Damnari se nostro judicio, tardiores fore reliquos, si nos non venerimus, dicere. Ego, dissimilem illorum esse causam. Cum multa; Veni igitur, et age de pace. Meone, inquam, arbitratu? An tibi, inquit, ego præscribam? Sic, inquam, agam, Senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Græciam transportari; multaque, inquam, de Cnæo

deplorabo. Tum ille, Ego vero ista dici nolo. Ita putabam, inquam: sed ego eo nolo adesse, quod aut sic mihi dicendum est, multaque quæ nullo modo possem silere, si adessem; aut non veniendum. Summa fuit, ut ille, quasi exitum quærens, ut deliberarem. Non fuit negandum. Ita discessimus.

Credo igitur hunc me non amare. At ego me amavi: quod mihi jam pridem usu non venit. Reliqua, o Dii! qui comitatus! quæ (ut tu soles dicere) νεκυια! in quâ erat Eros Celeris. O rem perditam! o copias desperatas! Quid, quod Servii filius? quod Titinii? quot in his castris fuerunt, quibus Pompeius circumsideretur! Sex legiones. Multum vigilat, audet: nullum video finem mali.

Nunc certe promenda tibi sunt consilia: hoc fuerat extremum. Illa tamen κατακλεις illius est odiosa, quam pæne præterii: si sibi consiliis nostris uti non liceret, usurum, quorum posset, ad omniaque esse descensurum. Vidisti igitur virum, ut scripseras? ingemuisti? certe. Credo reliqua. Quid? continuo ipse in Pedanum, ego Arpinum. Inde exspecto quidem λαλαγευσαν illam tuam. Tu (malum!) inquies, actum ne agas. Etiam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt. Sed ego tuas literas exspecto. Nihil est enim jam, ut antea, "Videamus, hoc quorsum evadat." Extremum fuit de congressu nostro; quo quidem non dubito quin istum offenderim. Eo maturius agendum est. Amabo te, epistolam, et πολιτικην: valde tuas literas nunc exspecto.

(19.) CICERO ATTICO S.

Ego meo Ciceroni (quoniam Româ caremus) Arpini potissimum togam puram dedi: idque municipibus nostris fuit gratum: etsi omnes et illos, et quâ iter feci, mœstos afflictosque vidi: tam tristis et tam atrox est ἀναθεωρησις hujus ingentis mali.

Delectus habentur: in hiberna deducuntur. Ea, quæ, etiam cum a bonis viris, cum justo in bello, cum modeste fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt, quam censes acerba nunc esse, cum a perditis, in civili nefario bello, petulantissime fiant? Cave autem putes, quemquam hominem in Italiâ turpem esse, qui hinc absit. Vidi ipse Formiis universos; neque (mehercule) unquam homines putavi; et nôram omnes; sed nunquam uno loco videram.

Pergamus igitur, quo placet; et nostra omnia relinquamus. Proficiscamur ad eum, cui gratior noster adventus erit, quam si unâ fuissemus. Tum enim eramus in maximâ spe; nunc, ego quidem, in nullâ: nec, præter me, quisquam Italiâ cessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret. Nec (mehercule) hoc facio reipublicæ causâ, quam funditus deletam puto; sed ne quis me putet ingratum in eum, qui me levavit iis incommodis, quibus idem affecerat; et simul, quod ea, quæ fiunt, aut quæ certe futura sunt, videre non possum. Etiam equidem senatûs-consulta facta quædam jam puto; utinam in Volcatii sententiam! Sed quid refert? est enim una sententia omnium. Sed erit injustissimus Servius, qui filium misit ad effligendum Cn. Pompeium, aut certe capiendum, cum Pontio Titiniano: etsi hic quidem timoris causâ; ille vero .... Sed stomachari desinamus; et aliquando sententiam, ut nihil novi, nisi [id, quod minimum vellem,] spiritum reliquum esse.

Nos, quoniam Superum Mare obsidetur, Infero navigabimus; et, si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios; et, boni cives, amantes patriæ, mare infestum habebimus. Aliam rationem hujus belli gerendi nullam video. In Ægyptum nos abdemus? exercitu pares esse non possumus: pacis fides nulla est. Sed hæc satis deplorata sunt. Tu, velim, literas Cephalioni des de omnibus rebus actis, denique etiam de sermonibus hominum; nisi plane obmutuerunt.

tamen civibus exitiabile, nisi vicerit; calamitosum, etiam si vicerit.

Horum ego summorum imperatorum non modo res gestas non antepono meis, sed ne fortunam quidem ipsam, quâ illi florentissimâ, nos duriore conflictati videmur. Quis enim potest, aut desertâ per se patriâ, aut oppressâ, beatus esse? Et si (ut nos a te admonemur) recte in illis libris diximus, nihil esse bonum, nisi quod honestum; nihil malum, nisi quod turpe sit; certe uterque istorum est miserrimus; quorum utrique semper patriæ salus et dignitas posterior suâ dominatione et domesticis commodis fuit. Præclarâ igitur conscientiâ sustentor, cum cogito me de republicâ aut meruisse optime, cum potuerim; aut certe nunquam, nisi [divine,] cogitâsse: eâque ipsâ tempestate eversam esse rempublicam, quam ego XIV annis ante prospexerim.

Hac igitur conscientiâ comite proficiscar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meum, quorum jam acta ætas, quam propter pueros, quibus interdum videmur præstare etiam rempublicam debuisse: quorum quidem alter, non tam, quia majore pietate est, me mirabiliter excruciat; alter, (o rem miseram! nihil enim mihi accidit in omni vitâ acerbius) indulgentiâ videlicet nostrâ depravatus, eo progressus est, quo non audeo dicere; et exspecto tuas literas: scripsisti enim, te scripturum esse plurima, cum ipsum vidisses.

Omne meum obsequium in illum fuit cum multâ severitate: neque unum ejus, nec parvum, sed multa magna delicta compressi. Patris autem lenitas amanda potius ab illo, quam tam crudeliter negligenda. Nam literas ejus ad Cæsarem missas ita graviter tulimus, ut te quidem celaremus; sed ipsius videmus vitam insuavem reddidisse. Hoc vero ejus iter, simulatioque pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. Tantum scio, post Hirtium conventum, arcessitum

cætera Celer. Ipse fugi adhuc omne munus, eo magis, quod ita nihil poterat agi, ut mihi et meis rebus aptum esset.

Quid sit gestum novi, quæris: ex Isidoro scire poteris: reliqua non videntur esse difficiliora. Tu id, velim, quod scis me maxime velle, cures, ut scribis, ut facis. Me conficit sollicitudo, ex quâ etiam summa infirmitas corporis: quâ levatâ, ero unâ cum eo, qui negotium gerit, estque in spe magnâ. Brutus amicus in causâ versatur acriter.

Hactenus fuit, quod caute a me scribi posset. Vale. De pensione alterâ, oro te, omni curâ considera, quid faciendum sit, ut scripsi iis literis, quas Pollex tulit.

(5.) CICERO ATTICO S.

Quæ me causæ moverint, quam acerbæ, quam graves, quam novæ, coëgerintque impetu magis quodam animi uti, quam cogitatione, non possum ad te sine maximo dolore scribere. Fuerunt quidem tantæ, ut id, quod vides, effecerint. Itaque, nec quod ad te scribam de meis rebus, nec quod a te petam, reperio. Rem et summam negotii vides. Equidem ex tuis literis intellexi, et iis quas communiter cum aliis scripsisti, et iis quas tuo nomine, (quod etiam meâ sponte videbam) te subdebilitatum novas rationes tuendi mei quærere.

Quod scribis placere, ut propius accedam, iterque per oppida noctu faciam; non sane video, quemadmodum id fieri possit. Neque enim ita apta habeo diversoria, ut tota tempora diurna in his possim consumere; neque, ad id quod quæris, multum interest, utrum me homines in oppido videant, an in viâ. Sed tamen hoc ipsum, sicut alia, considerabo, quemadmodum commodissime fieri posse videatur.

Ego, propter incredibilem et animi et corporis

(8.) CICERO ATTICO S.

De Cicerone, multis res placet: comes est idoneus. Sed de primâ pensione ante videamus. Adest enim dies; et ille currit. Scribe, quæso, quid referat Celer egisse Cæsarem cum candidatis; utrum ipse in Fœnicularium, an in Martium Campum cogitet. Et sane scire velim, numquid necesse sit comitiis esse Romæ: nam et Piliæ satisfaciendum est, et utique Atticæ.

(9.) CICERO ATTICO S.

Næ ego essem hîc libenter, atque id quotidie magis, ni esset ea causa, quam tibi superioribus literis scripsi. Nihil hac solitudine jucundius, nisi paulum interpellâsset Amyntæ filius. Ω απεραντολογιας αηδους! Cætera noli putare amabiliora fieri posse villâ, litore, prospectu maris, tum his rebus omnibus. Sed neque hæc digna longioribus literis; nec erat, quod scriberem; et somnus urgebat.

(10.) CICERO ATTICO S.

Male (mehercule) de Athamante. Tuus autem dolor humanus is quidem, sed magnopere moderandus. Consolationum autem multæ viæ; sed illa rectissima: impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim vero curemus, imaginem Tironis; quem ægrum Romam remisi: et, si quid habet collis επιδημιον, ad me cum Tisameno transferamus. Tota domus superior vacat, ut scis. Hoc puto valde ad rem pertinere.

contrita sunt: tamen facere non possum, quin quotidie ad te mittam, ut tuas accipiam.

De Bruto tamen, si quid habebis: scire enim jam puto, ubi Pansam exspectet. Si (ut consuetudo est) in primâ provinciâ, circiter Cal. affuturus videtur. Vellem tardius: valde enim Urbem fugio multas ob causas. Itaque id ipsum dubito, an excusationem aliquam ad illum parem; quod quidem video facile esse. Sed habemus satis temporis ad cogitandum. Piliæ, Atticæ, salutem.

(28.) CICERO ATTICO S.

De Silio nihilo plura cognovi ex præsente Sicâ, quam ex literis ejus: scripserat enim diligenter. Si igitur tu illum conveneris, scribes ad me, si quid videbitur. De quo putas ad me missum esse, sit missum, necne, nescio: dictum quidem mihi certe nihil est. Tu igitur, ut cœpisti: et, si quid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri posse) ut illi probetur, Ciceronem, si tibi placebit, adhibebis. Ejus aliquid interest, videri illius causâ voluisse: meâ quidem nihil, nisi id, quod tu scis: quod ego magni æstimo.

Quod me ad consuetudinem revocas; fuit meum quidem jam pridem rempublicam lugere; quod faciebam, sed mitius: erat enim, ubi acquiescerem. Nunc plane nec ego victum nec vitam illam colere possum: nec, in eâ re, quid aliis videatur, mihi puto curandum. Mea mihi conscientia pluris est, quam omnium sermo. Quod me ipse per literas consolatus sum; non pœnitet me, quantum profecerim. Mœrorem minui: dolorem nec potui, nec, si possem, vellem.

De Triario, bene interpretaris voluntatem meam:

causamque suam mihi perscripsit. Rescripsi, patrono illi nihil opus esse, quoniam Cæsaris, propinqui ejus, omnis potestas esset, viri optimi, et hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum. O tempora! fore, cum dubitet Curtius consulatum petere? Sed hæc hactenus.

De Tirone, mihi curæ est: sed jam sciam, quid agat: heri enim misi, qui videret; cui etiam ad te literas dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi. Horti quam in diem proscripti sint, velim ad me scribas.

(50.) CICERO ATTICO S.

Ut me levârat tuus adventus, sic discessus afflixit. Quare, cum poteris, id est, cum Sexti auctioni operam dederis, revises nos. Vel unus dies mihi erit utilis; quid dicam, gratus? Ipse Romam venirem, ut unâ essemus, si satis consilium quâdam de re haberem.

(51.) CICERO ATTICO S.

Tironem habeo citius quam verebar. Venit etiam Nicias: et Valerium hodie audiebam esse venturum. Quamvis multi sint, magis tamen ero solus, quam si unus esses. Sed exspecto te, a Peducæo utique. Tu autem significas aliquid etiam ante: verum id quidem, ut poteris.

De Virgilio, ut scribis. Hoc tamen velim scire, quando auctio. Epistolam ad Cæsarem mitti, video tibi placere. Quid quæris? mihi quoque hoc idem maxime placuit; et eo magis, quod nihil est in eâ, nisi optimi civis; sed ita optimi, ut tempora, quibus parere omnes πολιτικοὶ præcipiunt. Sed scis, ita nobis esse visum, ut isti ante legerent. Tu igitur id cura-

certum esse Romæ manere; causamque eam adscribere, quæ erat in epistolâ nostrâ, ne, se absente, leges suæ negligerentur, sicut esset neglecta sumtuaria. Est ευλογον: idque eram suspicatus. Sed istis mos gerendus est; nisi placet hanc ipsam sententiam nos persequi. Et Lentulum cum Metellâ certe fecisse divortium. Hæc omnia tu melius. Rescribes igitur, quidquid voles, dum modo quid: jam enim non reperio, quod te rescripturum putem, nisi forte de Mustellâ, aut Silium videris.

Brutus heri venit in Tusculanum post horam decimam. Hodie igitur me videbit: ac vellem, cum tu adesses. Jussi equidem ei nuntiari, te, quoad potuisses, exspectâsse ejus adventum, venturumque, si audîsses; meque (ut facio) continuo te certiorem esse facturum.

(8.) CICERO ATTICO S.

Plane nihil erat, quod ad te scriberem. Modo enim discesseras, et paulo post triplices remiseras. Velim, cures fasciculum ad Vestorium deferendum: et alicui des negotium, qui quærat, Q. Faberii fundus num quis in Pompeiano Nolanove venalis sit. Epitomen Bruti Cœlianorum velim mihi mittas, et a Philoxeno Παναιτιου περι Προνοιας. Te Idib. videbo cum tuis.

(9.) CICERO ATTICO S.

Commodum discesseras heri, cum Trebatius venit, paulo post Curtius (hic salutandi causâ; sed mansit invitatus; Trebatium nobiscum habemus); hodie mane Dolabella. Multus sermo ad multum diem: nihil possum dicere εκτενεστερον, nihil φιλοστοργοτερον. Ventum est tamen ad Quintum: multa αφατα, αδιη-

(17.) CICERO ATTICO S.

Quinto Calend. exspectabam Româ aliquid; non quo imperâssem; igitur aliquid tuis. Nunc eadem illa: quid Brutus cogitet; aut, si aliquid egit, ecquid a Cæsare. Sed quid ista, quæ minus curo? Attica nostra quid agat, scire cupio: etsi tuæ literæ (sed jam nimis veteres sunt) recte sperare jubent: tamen exspecto recens aliquid.

(18.) CICERO ATTICO S.

Vides, propinquitas quid habeat. Nos vero conficiamus hortos. Colloqui videbamur, in Tusculano cum essem; tanta erat crebritas literarum. Sed id quidem jam erit. Ego interea, admonitu tuo, perfeci sane argutulos libros ad Varronem: sed tamen exspecto, quid ad ea quæ scripsi ad te: primum, quî intellexeris eum desiderare a me, cum ipse homo πολυγραφωτατος nunquam me lacessîsset: deinde, quem ζηλοτυπειν, nisi forte Brutum: quem si non ζηλοτυπει, multo Hortensium minus, aut eos qui de republicâ loquuntur. Plane, hoc mihi explices, velim: in primis, maneasne in sententiâ, ut mittam ad eum, quæ scripsi; an nihil necesse putes. Sed hæc coram.

(19.) CICERO ATTICO S.

Commodum discesserat Hilarus librarius IV Cal. cui dederam literas ad te, cum venit tabellarius cum tuis literis pridie datis; in quibus illud mihi gratissimum fuit, quod Attica nostra rogat te, ne tristis sis, quodque tu ακινδυνα esse scribis.

Ligarianam (ut video) præclare auctoritas tua commendavit. Scripsit enim ad me Balbus et Oppius, mirifice se probare; ob eamque causam ad Cæsarem

genter a me expressa, acumen habent Antiochi, nitorem orationis nostrum; si modo is est aliquis in nobis. Sed tu, dandosne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam videbis. Mihi quædam occurrunt: sed ea coram.

(20.) CICERO ATTICO S.

A Cæsare literas accepi consolatorias, datas prid. Cal. Maias Hispali. De Urbe augendâ quid sit promulgatum, non intellexi: id sane scire velim. Torquato nostra officia grata esse, facile patior: eaque augere non desinam. Ad Ligarianam, de uxore Tuberonis et privignâ, neque possum jam addere (est enim res pervulgata), neque Tuberonem volo defendere: mirifice est enim φιλαιτιος.

Theatrum quidem sane bellum habuisti. Ego, etsi hoc loco facillime sustentor, tamen te videre cupio. Itaque, ut constitui, adero. Fratrem credo a te esse conventum: scire igitur studeo, quid egeris.

De famâ nihil sane laboro: etsi scripseram ad te tunc stulte, "nihil melius." Curandum enim non est. Atque hoc, "in omni vitâ suâ quemque a rectâ conscientiâ transversum unguem non oportet discedere," vide'n' quam φιλοσοφως? An tu nos frustra existimas hæc in manibus habere? Δεδηχθαι te nollem, quod nihil erat: redeo enim rursus eodem. Quidquamne me putas curare in toto, nisi ut ei ne desim? Id ago scilicet, ut judicia videar tenere. Μη γαρ αυτοις. Vellem tam domestica ferre possem, quam ista contemnere. Putas autem me voluisse aliquid, quod perfectum non sit? non licet scilicet sententiam suam: sed tamen, quæ tum acta sunt, non possum non probare: et tamen non curare pulchre possum, sicuti facio. Sed nimium multa de nugis.

quidem in optimâ spe pono. Illud accuso, non te, sed illam, ne salutem quidem. At tu et illi et Piliæ plurimam: nec me tamen irasci indicâris. Epistolam Cæsaris misi, si minus legisses.

(23.) CICERO ATTICO S.

Antemeridianis tuis literis heri statim rescripsi: nunc respondeo vespertinis. Brutus, mallem, me arcesseret: nam et æquius erat, cum illi iter instaret et subitum et longum: et (mehercule) nunc, cum ita simus affecti, ut non possimus plane simul vivere, (intelligis enim profecto, in quo maxime posita sit συμβίωσις) facile patiebar, nos potius Romæ unâ esse, quam in Tusculano.

Libri ad Varronem non morabantur: sunt enim [detexti,] ut vidisti: tantum librariorum menda tolluntur. De quibus libris scis me dubitâsse: sed tu videris. Item, quos Bruto mittimus, in manibus habent librarii.

Mea mandata, ut scribis, explica: quamquam istâ retentione omnes ait uti Trebatius: quid tu istos putas? nôsti domum: quare confice [εὐλόγως.] Incredibile est, quam ego ista non curem. Omni tibi asseveratione affirmo, (quod mihi credas, velim) mihi majori offensioni esse, quam delectationi, possessiunculas meas. Magis enim doleo, me non habere, cui tradam, quam habere, quî utar. Atque illud Trebatius se tibi dixisse narrabat: tu autem veritus es fortasse, ne ego invitus audirem. Fuit id quidem humanitatis: sed, mihi crede, jam ista non curo. Quare, da te in sermonem, et perseca, et confice, excita, compella, loquere, ut te cum illo Scævâ loqui putes. Ne existimes eos, qui non debita consectari soleant, quod debeatur, remissuros. De die tantum videto, et id ipsum bono modo.

nostris faciendum sit; quid etiam nobis, si Antonius militibus obsessurus est senatum.

Hanc epistolam si illius tabellario dedissem, veritus sum, ne solveret. Itaque misi deditâ operâ: erat enim rescribendum tuis.

Quam vellem, Bruto studium tuum navare potuisses! ego igitur ad eum literas. Ad Dolabellam Tironem misi cum mandatis et literis. Eum ad te vocabis; et, si quid habebis quod placeat, scribes. Ecce autem de transverso L. Cæsar, ut veniam ad se, rogat, in Nemus; aut scribam, quo se venire velim: Bruto enim placere, se a me conveniri. O rem odiosam et inexplicabilem! puto me ergo iturum, et inde Romam; nisi quid mutâro. Summatim adhuc ad te; nihildum enim a Balbo. Tuas igitur exspecto, nec actorum solum, sed etiam futurorum.

(5.) CICERO ATTICO S.

A Bruto tabellarius rediit: attulit et ab eo et Cassio. Consilium meum magnopere exquirunt: Brutus quidem, utrum de duobus. O rem miseram! plane non habeo, quod scribam. Itaque silentio puto me usurum; nisi quid aliud tibi videtur. Sin tibi quid venit in mentem, scribe, quæso. Cassius vero vehementer orat ac petit, ut Hirtium quam optimum faciam. Sanum putas? Ὁ γναφεὺς ἄνθρακας. Epistolam tibi misi.

Ut tu de provinciâ Bruti et Cassii per senatûsconsultum, ita scribit et Balbus et Hirtius: qui quidem, se actutum: etenim jam in Tusculano est; mihique, ut absim, vehementer auctor est: et ille quidem periculi causâ; quod sibi etiam fuisse dicit: ego autem, etiam ut nullum periculum sit: tantum abest, ut Antonii suspicionem fugere nunc curem,

ne videar ejus secundis rebus non delectari, ut mihi causa sit, cur Romam venire nolim, ne illum videam.

Varro autem noster ad me epistolam misit, sibi a nescio quo missam, (nomen enim delêrat) in quâ scriptum erat, veteranos eos, qui rejiciantur, (nam partem esse dimissam) improbissime loqui; ut magno periculo Romæ sint futuri, qui ab eorum partibus dissentire videantur. Qui porro noster itus, reditus, vultus, incessus inter istos? Quod si, ut scribis, L. Antonius in Decimum, reliqui in nostros; ego quid faciam? aut quo me pacto geram? Mihi vero deliberatum est (ut nunc quidem est) abesse ex eâ urbe, in quâ non modo florui cum summâ, verum etiam servivi cum aliquâ, dignitate. Nec tam statui ex Italiâ exire (de quo tecum deliberabo), quam istuc non venire.

(6.) CICERO ATTICO S.

Cum ad me Brutus noster scripsisset et Cassius, ut Hirtium, quem adhuc bonum fuisse sciebant, neque eum confidebant fore, meâ auctoritate meliorem facerem, (Antonio est enim fortasse iratior, causæ vero amicissimus) tamen ad eum scripsi, eique dignitatem Bruti et Cassii commendavi. Ille quid mihi rescripsisset, scire te volui; si forte idem tu, quod ego, existimares, istos etiam nunc vereri, ne forte ipsi nostri plus animi habeant, quam habent.

"*Hirtius Ciceroni suo S.*

"Rure jam redierim, quæris; an ego, cum omnes caleant, ignaviter aliquid faciam. Etiam ex Urbe sum profectus: utilius enim statui abesse. Has tibi literas exiens in Tusculanum scripsi. Noli

(12.) CICERO ATTICO S.

Oppii epistolæ, quia perhumana erat, tibi misi exemplum. De Ocellâ, dum tu muginaris, nec mihi quidquam rescribis, cepi consilium domesticum. Itaque me pridie Idus arbitror Romæ futurum. Commodius est visum, frustra me istic esse, cum id non necesse esset, quam, si opus esset, non adesse: et simul, ne intercluderer, metuebam. Ille enim jam adventare potest: etsi varii rumores, multique, quos cuperem veros. Nihil tamen certi. Ego vero, quidquid est, tecum potius, quam animi pendeam, cum a te absim, et de te, et de me. Sed quid tibi dicam? bonum animum. De Ἡρακλειδείῳ Varronis, negotia salsa. Me quidem nihil unquam sic delectavit. Sed hæc et alia majora coram.

(13.) CICERO ATTICO S.

O casum mirificum! VI Idus cum ante lucem de Sinuessano surrexissem, venissemque diluculo ad pontem Tirenum, qui est Minturnis, in quo flexus est ad iter Arpinas, obviam mihi fit tabellarius, qui me offendit δολιχον πλοον ορμαινοντα. Ego statim, "Cedo," inquam, "si quid ab Attico." Nondum legere poteramus: nam et lumina dimiseramus; nec satis lucebat. Cum autem luceret, ante scripta epistola ex duabus tuis prior mihi legi cœpta est. Illa omnium quidem elegantissima. Ne sim salvus, si aliter scribo, ac sentio: nihil legi humanius. Itaque veniam, quo vocas, modo adjutore te. Sed nihil tam απροσδιονυσον mihi primo videbatur, quam, ad has literas quibus ego a te consilium petieram, te mihi ista rescribere.

Ecce tibi altera, quâ hortaris, παρ' ηνεμοεντα Μιμαντα, Νησου επι Ψυριης, Appiam επ' αριστερ' εχοντα. Itaque eo die mansi Aquini. Longulum sane iter, et via

inepta. Inde postridie mane proficiscens, has literas dedi: et quidem, ut a me dimitterem invitissimus, fecerunt Erotis literæ. Rem tibi Tiro narrabit. Tu, quid faciendum sit, videbis. Præterea, possimne propius accedere (malo enim esse in Tusculano, aut uspiam in suburbano), an etiam longius discedendum putes, crebro ad me, velim, scribas. Erit autem quotidie, cui des.

Quod præterea consulis, quid tibi censeam faciendum, difficile est, cum absim. Verumtamen, si pares æque inter se, quiescendum: sin; latius manabit, et quidem ad nos, deinde communiter. Avide tuum consilium exspecto. Timeo, ne absim, cum adesse me sit honestius: venire non audeo. De Antonii itineribus nescio quid aliter audio, atque ad te scribebam. Omnia igitur, velim, explices, et ad me certa mittas.

De reliquo quid tibi ego dicam? ardeo studio historiæ (incredibiliter enim me commovet tua cohortatio); quæ quidem nec institui nec effici potest sine tuâ ope. Coram igitur hoc quidem conferemus. In præsentia mihi, velim, scribas, quibus censoribus C. Fannius, M. F. tribunus plebis fuerit; videor mihi audîsse, P. Africano, L. Mummio. Id igitur quæro. Tu mihi, de iis rebus quæ novantur, omnia certa, clara. III Id. ex Arpinati.

(14.) CICERO ATTICO S.

Nihil erat plane, quod scriberem. Nam, cum Puteolis essem, quotidie aliquid novi de Octaviano, multa etiam falsa de Antonio. Ad ea autem quæ scripsisti, (tres enim acceperam III Idus a te epistolas) valde tibi assentior, si multum possit Octavianus, multo firmius acta tyranni comprobatum iri, quam in Telluris, atque id contra Brutum fore: sin autem vincitur, vides intolerabilem Antonium; ut,

cemb. perspiciemus in Cascâ." Mihi valde assensus est. Quamobrem hæc quidem hactenus.

Quod reliquum est, quotidie tabellarios habebis; et, ut ego arbitror, etiam quod scribas, habebis quotidie. Leptæ literarum exemplum tibi misi; ex quo mihi videtur στρατυλλαξ ille dejectus de gradu. Sed tu, cum legeris, existimabis.

Obsignatâ jam epistolâ, literas a te et a Sexto accepi. Nihil jucundius literis Sexti, nihil amabilius: nam tuæ, breves; priores erant uberrimæ. Tu quidem et prudenter et amice suades, ut in his locis potissimum sim, quoad audiamus, hæc, quæ commota sunt, quorsum evadant. Sed me, mi Attice, non sane hoc quidem tempore movet respublica; non quo aut sit mihi quidquam carius, aut esse debeat; sed desperatis etiam Hippocrates vetat adhibere medicinam. Quare ista valeant: me res familiaris movet: rem dico? immo vero existimatio. Cum enim tanta reliqua sint; ne Terentiæ quidem adhuc, quod solvam, expeditum est. Terentiam dico? scis nos pridem jam constituisse Montani nomine HS XXV dissolvere. Pudentissime hoc Cicero petierat, ut fide suâ. Liberalissime, ut tibi quoque placuerat, promiseram; Erotique dixeram, ut sepositum haberet. Non modo; sed iniquissimo fœnore versuram facere Aurelius coactus est. Nam, de Terentiæ nomine, Tiro ad me scripsit, te dicere, nummos a Dolabellâ fore. Male eum credo intellexisse, si quisquam male intelligit; potius, nihil intellexisse. Tu enim ad me scripsisti Cocceii responsum, et iisdem pæne verbis Eros. Veniendum est igitur vel in ipsam flammam. Turpius est enim privatim cadere, quam publice. Itaque, cæteris de rebus, quas ad me suavissime scripsisti, perturbato animo, non potui, ut consuêram, rescribere. Consenti in hac curâ, ubi sum, ut me expediam: quibus autem rebus, venit quidem mihi in mentem: sed certe constituere nihil possum, priusquam te videro. Qui minus autem ego istic recte

velim sic existimes, non tibi tam Atticum, cujus permagna res agitur, quam me, qui non minus laboro quam ille, obligatum fore. Vale."

"*Cicero Capitoni S.*

"Non dubito, quin mirere, atque etiam stomachere, quod tecum de eâdem re agam sæpius. Hominis familiarissimi, et mihi omnibus rebus conjunctissimi, permagna res agitur, Attici. Cognovi ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum. Multum potes nos apud Plancum juvare. Novi humanitatem tuam: scio, quam sis amicis jucundus. Nemo nos in hac causâ plus júvare potest, quam tu: et res ita est firma, ut debet esse, quam consules de consilii sententiâ decreverunt, cum et lege et senatûs-consulto cognoscerent. Tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate; quem quidem arbitramur, cum officii sui et reipublicæ causâ decretum consulum comprobaturum, tum libenter nostrâ causâ esse facturum. Adjuvabis igitur, mi Capito: quod ut facias, vehementer etiam atque etiam rogo. Vale."

tidianâque vitâ levis esse animi atque infirmi videtur; tum vero nihil est tam deforme, quam ad summum imperium etiam acerbitatem naturæ adjungere. Quare, illud non suscipiam, ut, quæ de iracundiâ dici solent a doctissimis hominibus, ea tibi nunc exponam, cum et nimis longus esse nolim, et ex multorum scriptis ea facile possis cognoscere. Quod est epistolæ proprium, (ut is, ad quem scribitur, de iis rebus quas ignorat, certior fiat) prætermittendum esse non puto. Sic ad nos omnes fere deferunt, nihil, cum absit iracundia, te fieri posse jucundius: sed, cum te alicujus improbitas perversitasque commoverit, sic te animo incitari, ut ab omnibus tua desideretur humanitas. Quare, quoniam in eam rationem vitæ nos non tam cupiditas quædam gloriæ, quam res ipsa ac fortuna, deduxit, ut sempiternus sermo hominum de nobis futurus sit; caveamus, quantum efficere et consequi possumus, ut ne quod in nobis insigne vitium fuisse dicatur.

Neque ego nunc hoc contendo, quod fortasse, cum in omni naturâ, tum jam in nostrâ ætate, difficile est, mutare animum, et, si quid est penitus insitum moribus, id subito evellere: sed te illud admoneo, ut, si hoc plane vitare non potes (quod ante occupatur animus ab iracundiâ, quam providere ratio potuit ne occuparetur), ut te ante compares, quotidieque meditere, resistendum esse iracundiæ; cumque ea maxime animum moveat, tum tibi esse diligentissime linguam continendam: quæ quidem mihi virtus non interdum minor videtur, quam omnino non irasci. Nam illud non solum est gravitatis, sed nonnunquam etiam lentitudinis: moderari vero et animo et orationi, cum sis iratus, aut etiam tacere, et tenere in suâ potestate motum animi et dolorem, etsi non est perfectæ sapientiæ, tamen est non mediocris ingenii.

Atque, in hoc genere, multo te esse jam commodiorem mitioremque nuntiant. Nullæ tuæ vehemen-

erat futurus, si unâ tecum decederet, neque antea visus esset, sustulit; id mihi non incommode visum est accidisse. Exhaustus enim est sermo hominum, et multis emissæ jam ejusmodi voces, αλλ' αιει τινα φωτα μεγαν: quæ, te absente, confecta esse lætor.

Quod autem idcirco a te missus est, mihi ut se purgaret, id necesse minime fuit. Primum enim nunquam ille mihi fuit suspectus: neque ego, quæ ad te de illo scripsi, scripsi meo judicio: sed, cum ratio salusque omnium nostrûm qui ad rem publicam accedimus, non veritate solum, sed etiam famâ niteretur, sermones ad te aliorum semper, non mea judicia, perscripsi. Qui quidem quam frequentes essent, et quam graves, adventu suo Statius ipse cognovit.

Etenim intervenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipso habebantur: et sentire potuit, sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere. Quod autem me maxime movere solebat, cum audiebam, illum plus apud te posse, quam gravitas illius ætatis et imperii prudentia postularet: (quam multos enim mecum egisse putas, ut se Statio commendarem? quam multa autem ipsum αφελως mecum in sermone ita protulisse? "Id mihi non placuit: monui, suasi, deterrui.") Quibus in rebus etiamsi fidelitas summa est (quod prorsus credo, quoniam tu ita judicas), tamen species ipsa tam gratiosi liberti, aut servi, dignitatem habere nullam potest. Atque hoc sic habeto (nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere, debeo) materiam omnem sermonum eorum, qui de te detrahere vellent, Statium dedisse: et antea tantum intelligi potuisse, iratos tuæ severitati esse nonnullos; hoc manumisso, iratis, quod loquerentur, non defuisse.

II. Nunc respondebo ad eas epistolas quas mihi reddidit L. Cæsius, (cui, quoniam ita te velle intelligo, nullo loco deero) quarum altera est de Blaudenio Zeuxide, quem scribis certissimum matricidam tibi a me intime commendari. Quâ de re, et de hoc

genere toto, ne forte me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce.

Ego cum Græcorum querelas nimium valere sentirem, propter hominum ingenia ad fallendum parata; quoscumque de te queri audivi, quâcumque potui ratione, placavi. Primum, Dionysopolitas, qui erant inimicissimi mei, lenivi: quorum principem Hermippum non solum sermone meo, sed etiam familiaritate, devinxi. Ego Apamensem Hephæstum, ego levissimum hominem, Megaristum Antandrium, ego Niciam Smyrnæum, ego nugas maximas, omni meâ comitate sum complexus, Nymphontem etiam Colophonium. Quæ feci omnia, non quo me, aut ii homines, aut tota natio delectaret: pertæsum est levitatis, assentationis, animorum, non officiis, sed temporibus, servientium.

Sed, ut ad Zeuxim revertar: cum is de M. Cascellii sermone secum habito, quæ tu scribis, ea ipsa loqueretur, obstiti ejus sermoni, et hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta, nescio, quod scribis cupiisse te, quoniam Smyrnæ duo Mysos insuisses in culleum, simile in superiore parte provinciæ edere exemplum severitatis tuæ, et idcirco Zeuxim elicere omni ratione voluisse: quem, adductum in judicium, fortasse dimitti non oportuerit; conquiri vero, et elici blanditiis (ut tu scribis) ad judicium, necesse non fuit; eum præsertim hominem, quem ego, et ex suis civibus, et ex multis aliis, quotidie magis cognosco nobiliorem esse prope, quam civitatem suam.

At enim Græcis solis indulgeo? Quid? L. Cæcilium nonne omni ratione placavi? quem hominem! quâ irâ! quo spiritu! Quem denique, præter Tuscenium, cujus causa sanari non potest, non mitigavi? Ecce supra caput homo levis ac sordidus, sed tamen equestri censu, Catienus: etiam is lenietur. Cujus tu in patrem quod fuisti asperior, non reprehendo: certo enim scio, te fecisse cum causâ. Sed quid opu

fuit ejusmodi literis, quas ad ipsum misisti? illum crucem sibi ipsum constituere, ex quâ tu eum ante detraxisses: te curaturum, [fumo] ut combureretur, plaudente totâ provinciâ. Quid vero ad C. Fabium nescio quem, (nam eam quoque epistolam T. Catienus circumgestat) renuntiari tibi, Licinium plagiarium cum suo pullo milvino tributa exigere? Deinde rogas Fabium, ut et patrem et filium vivos comburat, si possit; sin minus, ad te mittat, uti judicio comburantur. Hæ literæ, abs te per jocum missæ ad C. Fabium, si modo sunt tuæ, cum leguntur, invidiosam atrocitatem verborum habent.

Ac, si omnium mearum literarum præcepta repetes; intelliges, nihil esse a me, nisi orationis acerbitatem et iracundiam, et, si forte, raro literarum missarum indiligentiam reprehensam. Quibus quidem in rebus si apud te plus auctoritas mea, quam tua sive natura paulo acrior, sive quædam dulcedo iracundiæ, sive dicendi sal facetiæque, valuisset, nihil sane esset, quod nos pœniteret. Et mediocri me dolore putas affici, cum audiam, quâ sit existimatione Virgilius, quâ tuus vicinus C. Octavius? Nam si te interioribus vicinis tuis, Ciliciensi et Syriaco anteponis, valde magnum facis. Atque is dolor est, quod cum ii, quos nominavi, te innocentiâ non vincant, vincant tamen artificio benevolentiæ colligendæ, qui neque Cyrum Xenophontis, neque Agesiläum, noverint: quorum regum summo in imperio nemo unquam verbum ullum asperius audivit.

III. Sed hæc a principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen decedens (id, quod mihi jam facere videris) relinque, quæso, quam jucundissimam memoriam tui. Successorem habes perblandum: cætera valde, illius adventu, tua requirentur. In literis mittendis (ut sæpe ad te scripsi) nimium te exorabilem præbuisti. Tolle omnes (si potes) iniquas, tolle inusitatas, tolle contrarias. Sta-[illegible] mihi narravit, scriptas ad te solere afferri, ab se

diligentissime scriberem: quod facio, et te prorsus vehementer etiam atque etiam rogo, ut et procuratoribus Flavii remittas de diminuendo, et de Apollonidiensibus ne quid perscribas, quod contra Flavium sit: amplius, et Flavii causâ, et scilicet Pompeii, facias omnia. Nolo (medius fidius) ex tuâ injuriâ in illum tibi liberalem me videri: sed et te oro, ut tu ipse auctoritatem et monimentum aliquod decreti aut literarum tuarum relinquas, quod sit ad Flavii rem et ad causam accommodatum. Fert enim graviter homo, et mei observantissimus, et sui juris dignitatisque retinens, se apud te neque amicitiâ neque jure valuisse: et, ut opinor, Flavii aliquando rem et Pompeius et Cæsar tibi commendârunt: et ipse ad te scripserat Flavius, et ego certe. Quare, si ulla res est, quam tibi me faciendam petente putes, hæc ea sit. Si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flavius et tibi et mihi quam maximas gratias agat. Hoc te ita rogo, ut majore studio rogare non possim.

IV. Quod ad me de Hermiâ scribis, mihi (mehercule) valde molestum fuit. Literas ad te parum fraterne scripseram: quas, oratione Diodoti, Luculli liberti, commotus, de pactione statim quod audieram, iracundius scripseram, et revocare cupiebam. Huic tu epistolæ, non fraterne scriptæ, fraterne debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cassio, Scævolâ, te ab iis diligi (ut scribis) vehementer gaudeo. Cætera fuerunt in eâdem epistolâ graviora, quam vellem. Ορθαν ταν ναυν, et ἁπαξ θανειν. Majora ista erunt.

Meæ objurgationes fuerunt amoris plenissimæ, quæ sunt nonnullæ, sed tamen mediocres, et parvæ potius. Ego te nunquam ullâ in re dignum minimâ reprehensione putâssem, cum te sanctissime gereres, nisi inimicos multos haberemus. Quæ ad te aliquâ admonitione aut objurgatione scripsi, scripsi propter diligentiam cautionis meæ, in quâ et maneo et manebo; et, idem ut facias, non desistam rogare.

Attalus Iphemenus mecum egit, ut se ne impe-

dolor est, quod optime factis pœna est maxima constituta.

Filiam meam et tuam, Ciceronemque nostrum, quid ego, mi frater, tibi commendem? Quin illud mœreo, quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas afferet, quam mihi. Sed, te incolumi, orbi non erunt. Reliqua, ita mihi salus aliqua detur, potestasque in patriâ moriendi, ut me lacrymæ non sinunt scribere. Etiam Terentiam, velim, tueare, mihique de omnibus rebus rescribas. Sis fortis, quoad rei natura patiatur. Idibus Juniis, Thessalonicæ.

(4.) MARCUS Q. FRATRI S.

(*Argumentum.* — De perfidiâ, timore, et invidiâ amicorum conqueritur; et, quid sit sperandum de reditu, vere ad se perscribi cupit.)

Amabo te, mi frater, ne, si uno meo facto et tu et omnes mei corruistis, improbitati et sceleri meo potius quam imprudentiæ miseriæque assignes. Nullum est meum peccatum, nisi quod iis credidi, a quibus nefas putabam esse me decipi, aut etiam, quibus ne id expedire quidem arbitrabar. Intimus, proximus, familiarissimus quisque aut sibi pertimuit, aut mihi invidit. Ita mihi nihil misero, præter fidem amicorum, cautum meum consilium fuit.

Quod si te satis innocentia tua et misericordia hominum vindicat hoc tempore a molestiâ; perspicis profecto, ecquænam nobis spes salutis relinquatur. Nam me Pomponius, et Sextius, et Piso noster, adhuc Thessalonicæ retinuerunt, cum longius discedere, propter nescio quos motus, vetarent. Verum ego magis exitum illorum literis, quam spe certâ, exspectabam. Nam quid sperem, potentissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, plu-

ribus invidis? De novis autem tribunis plebis est ille quidem in me officiosissimus Sextius, et, spero, Curtius, Milo, Fadius, Gratidius; sed valde adversante Clodio: qui etiam privatus eâdem manu poterit conciones concitare: deinde etiam intercessor parabitur.

Hæc mihi proficiscenti non proponebantur: sed sæpe triduo summâ cum gloriâ dicebar esse rediturus. Quid tu igitur? inquies. Quid? Multa convenerunt, quæ mentem exturbarent meam: subita defectio Pompeii, alienatio consulum, etiam prætorum, timor publicanorum, arma. Lacrymæ meorum me ad mortem ire prohibuerunt; quod certe, et ad honestatem et ad effugiendos intolerabiles dolores, fuit aptissimum. Sed de hoc scripsi ad te in eâ epistolâ, quam Phaëthonti dedi. Nunc tu quoniam in tantum luctum et laborem detrusus es, quantum nemo unquam; si relevare potes communem casum misericordiâ hominum; scilicet incredibile quiddam assequêris. Sin plane occidimus, (me miserum!) ego omnibus meis exitio fuero, quibus ante dedecori non eram.

Sed tu, ut ante ad te scripsi, perspice rem, et pertenta: et ad me, ut tempora nostra, non ut amor tuus fert, vere perscribe. Ego vitam, quoad putabo tuâ interesse, aut ad spem servandam esse, retinebo. Tu nobis amicissimum Sextium cognosces: credo tuâ causâ velle Lentulum, qui erit consul: quamquam sunt facta verbis difficiliora. Tu, et quid opus sit, et quid sit, videbis omnino. Si tuam solitudinem communemque calamitatem nemo despexerit; aut per te confici aliquid, aut nullo modo, poterit. Sin te quoque inimici vexare cœperint, ne cessâris. Non enim gladiis mecum, sed litibus, agetur. Verum hæc absint, velim. Te oro, ut ad me de omnibus rebus scribas, et in me animi potius aut consilii putes minus esse quam antea, amoris vero et officii non minus.

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM

AD QUINTUM FRATREM

LIBER III.

(1.) MARCUS Q. FRATRI S.

(*Argumentum.* — In prædiis Quinti se fuisse, et quædam ibi, imprimis in ædificandi ratione, correxisse, constituisse, commemorat; et ad tres epistolas, e Galliâ a Quinto acceptas, de variis rebus respondet; simul quædam de rebus Romanis perscribit.)

I. Ego ex magnis caloribus (non enim meminimus majores) in Arpinati summâ cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. In Arcano a. d. IV Idus Sept. fui. Ibi Messidium cum Philoxeno, aquamque, quam ii ducebant non longe a villâ, belle sane fluentem vidi, præsertim maximâ siccitate: uberioremque aliquanto sese collecturos esse dicebant. Apud Herum recte erat.

In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem: tamen nihil ei restabat præter balnearia, et ambulationem, et aviarium. Villa mihi valde placuit,

ei, qui Flavium fecit hæredem, pecuniam debuerit civitas, non est dubium: neque Dyrrhachini inficiantur; sed sibi donatum æs alienum a Cæsare dicunt. Noli pati, a necessariis tuis necessario meo injuriam fieri. XVII Calend. Jun. ex castris, ad imam Candaviam.

(7.) BRUTUS CICERONI S.

(*Argumentum.*— L. Bibulum ut in Pansæ locum nominet, rogat.)

Lucius Bibulus quam carus mihi esse debeat, nemo melius judicare potest, quam tu, cujus tantæ pro republicâ contentiones sollicitudinesque fuerunt. Itaque vel ipsius virtus, vel nostra necessitudo, debet conciliare te illi: quo minus multa mihi scribenda esse arbitror. Voluntas enim te movere debet nostra, si modo justa est, aut pro officio necessario suscipitur. In Pansæ locum petere constituit. Eam nominationem a te petimus. Neque conjunctiori dare beneficium, quam nos tibi sumus, neque digniorem nominare, potes, quam Bibulum. De Domitio et Apuleio quid attinet me scribere, cum ipsi per se tibi commendatissimi sint? Apuleium vero tu tuâ auctoritate sustinere debes. Sed Apuleius in suâ epistolâ celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu tuo, tantum jam virum, ex quanto (crede mihi) potest evadere, qui vestris paucorum respondeat laudibus.

(8.) CICERO BRUTO S.

(*Argumentum.*—Caium Nasennium, municipem Suessanum, commendat.)

Multos tibi commendavi, et, commendem, necesse. Optimus enim quisque vir et civis maxime se-

mur. Id accidit M. Lepidi scelere et amentiâ. Quo tempore cum multa, propter eam curam quam pro re publicâ suscepi, graviter ferrem, tum nihil tuli gravius, quam me non posse matris tuæ precibus cedere, non sororis: nam tibi (quod mihi plurimi est) facile me satisfacturum arbitrabar. Nullo enim modo poterat causa Lepidi distingui ab Antonio: omniumque judicio etiam durior erat, quod, cum honoribus amplissimis a senatu esset Lepidus ornatus, tum etiam paucis ante diebus præclaras literas ad senatum misisset; repente non solum recepit reliquias hostium, sed bellum acerrimum terrâ marique gerit: cujus exitus qui futurus sit, incertum est. Itaque, cum rogamur, ut misericordiam liberis ejus impertiamus, nihil affertur, quominus summa supplicia, si (quod Jupiter omen avertat!) pater puerorum vicerit, subeunda nobis sint. Nec vero me fugit, quam sit acerbum, parentium scelera filiorum pœnis lui. Sed hoc præclare legibus comparatum est, ut caritas liberorum amiciores parentes reipublicæ redderet. Itaque Lepidus crudelis in liberos, non is, qui Lepidum hostem judicat.

Atque ille si, armis positis, de vi damnatus esset (quo in judicio certe defensionem non haberet), eamdem calamitatem subirent liberi, bonis publicatis. Quamquam, quod tua mater et soror deprecatur pro pueris, id ipsum et multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, et reliqui hostes, denuntiant. Itaque maximam spem hoc tempore habemus in te, atque exercitu tuo. Cum ad reipublicæ summam, tum ad gloriam et dignitatem tuam, vehementer pertinet, te in Italiam (ut ante scripsi) venire quamprimum. Eget enim vehementer cum viribus tuis, tum etiam consilio, respublica. Veterem, pro ejus erga te benevolentiâ singularique officio, libenter ex tuis literis complexus sum: eumque cum tui, tum reipublicæ, studiosissimum amantissimumque cognovi.

constantiæ meæ. Sed ego nullâ in re malo, quam te amando, constans et esse et videri.

(16.) BRUTUS CICERONI S.

(*Argumentum.* — Graviter reprehendit Ciceronis ad Octavium epistolam, quâ eum rogârat, ut liberatores patriæ salvos vellet.)

Particulam literarum tuarum, quas misisti Octavio, legi, missam ab Attico mihi. Studium tuum, curaque de salute meâ, nullâ me novâ voluptate affecit. Non solum enim usitatum, sed etiam quotidianum est, aliquid audire de te, quod pro nostrâ dignitate fideliter atque honorifice dixeris aut feceris. At dolore, quantum animo maximum capere possum, eadem illa pars epistolæ, scriptæ ad Octavium de nobis, affecit. Sic enim illi gratias agis de republicâ; tam suppliciter ac demisse (quid scribam? pudet conditionis ac fortunæ: sed tamen scribendum est) commendas nostram salutem illi, (quæ morte quâ non perniciosior?) ut prorsus præ te feras, non sublatam dominationem, sed dominum commutatum esse.

Verba tua recognosce; et aude negare, servientis adversus regem istas esse preces. Unum ais esse, quod ab eo postuletur et exspectetur; ut eos cives, de quibus viri boni, populusque Romanus bene existimet, salvos velit. Quid? si nolit, non erimus? Atqui, non esse, quam esse per illum, præstat. Ego, medius fidius, non existimo, tam omnes Deos aversos esse a salute populi Romani, ut Octavius orandus sit pro salute cujusquam civis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum: (juvat enim magnifice loqui, et certe decet, adversus ignorantes, quid pro quoque timendum, aut a quoque petendum sit.)

tolerare nostram fortunam, sed etiam beneficiis atque honoribus, ut participes, frui, quantis vellemus. Quid enim neget iis, quorum patientiam viderit maximum suæ dominationis præsidium esse? Sed nihil tanti fuit, quo venderemus fidem nostram, et libertatem.

Hic ipse puer, quem Cæsaris nomen incitare videtur in Cæsaris interfectores, quanti æstimet (si sit commercio locus) posse, nobis auctoribus, tantum, quantum profecto poterit, quoniam vivere, et pecunias habere, et dici consulares volumus? Cæterum nequidquam perierit ille: cujus interitu quid gavisi sumus, si, mortuo, nihilo minus servituri eramus? Nulla cura ab aliis adhibeatur: sed mihi prius omnia Dii Deæque eripuerint, quam illud judicium, quo non modo hæredi ejus, quem occidi, non concesserim quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reviviscat, ut, patiente me, plus legibus ac senatu possit.

An hoc tibi persuasum est, fore cæteros ab eo liberos, quo invito nobis in istâ civitate locus non sit? Quî porro, id quod petis, fieri potest, ut impetres? Rogas enim, velit nos salvos esse. Videmur ergo tibi salutem accepturi, cum vitam acceperimus? quam, si prius dimittimus dignitatem et libertatem, quî possumus accipere? An tu, Romæ habitare, id putas incolumem esse? Res, non locus, oportet, præstet istuc mihi. Neque incolumis fui Cæsare vivo, nisi postquam illud conscivi facinus; neque usquam exsul esse possum, dum servire, et pati contumelias, pejus odero malis omnibus aliis.

Nonne hoc est in easdem tenebras recidisse, cum ab eo, qui tyranni nomen adscivit sibi, (cum in Græcis civitatibus liberi tyrannorum, oppressis illis, eodem supplicio afficiantur) petitur, ut vindices atque oppressores dominationis salvi sint? Hanc ego civitatem videre velim, aut putem ullam, quæ ne traditam ...que inculcatam libertatem recipere

neque honores, neque virtus aliena dulcedinem vivendi minuere potuerit. Mihi quidem ita beatus esse videbor, si modo constanter ac perpetuo placebit hoc consilium, ut relatam putem gratiam pietati meæ. Quid enim est melius, quam, memoriâ recte factorum et libertate contentum, negligere humana? Sed certe non succumbam succumbentibus; nec vincar ab iis qui se vinci volunt: experiarque et tentabo omnia; neque desistam abstrahere a servitio civitatem nostram. Si secuta fuerit, quæ debet, fortuna, gaudebimus omnes: sin minus, ego tamen gaudebo. Quibus enim potius hæc vita factis aut cogitationibus traducatur, quam iis quæ pertinuerint ad liberandos cives meos?

Te, Cicero, rogo atque hortor, ne defatigere, neu diffidas: semper, in præsentibus malis prohibendis, futura quoque, nisi ante sit occursum, explores, ne se insinuent: fortem et liberum animum, quo et consul, et nunc consularis, rempublicam vindicâsti, sine constantiâ et æquabilitate nullum esse putâris. Fateor enim, duriorem esse conditionem spectatæ virtutis, quam incognitæ. Benefacta pro debitis exigimus: quæ aliter eveniunt, ut decepti ab his, infesto animo reprehendimus. Itaque resistere Antonio Ciceronem, etsi magnâ laude dignum est, tamen, quia ille consul hunc consularem merito præstare videtur, nemo admiratur. Idem Cicero si flexerit adversus alios judicium suum, quod tantâ firmitate ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam præterita evanescere coget, (nihil enim per se amplum est, nisi in quo judicii ratio exstat) quia neminem magis decet, quam te, rempublicam amare, libertatisque defensorem esse, vel ingenio, vel rebus gestis, vel studio atque efflagitatione omnium. Quare, non Octavius est rogandus, ut velit nos salvos esse: magis tu te exsuscita, ut eam civitatem, in quâ maxi-

suffragatores evadunt. Jam illud teneto diligenter, si eum, qui tibi promiserit, fucum (ut dicitur) facere audieris aut senseris, ut te id audîsse aut scire dissimules. Si quis tibi se purgare volet, quod suspectum se esse arbitretur, affirmes te de illius voluntate nunquam dubitâsse, nec debere dubitare. Is enim, qui se non putat satisfacere, amicus esse nullo modo potest. Scire autem oportet, quo quisque animo sit, ut et, quantum cuique confidas, constituere possis. Jam deductorum officium, quo majus est quam salutatorum, hoc gratius tibi esse significato atque ostendito, et (quoad ejus fieri poterit) certis temporibus descendito. Magnam affert opinionem, magnam dignitatem, quotidiana in deducendo frequentia. Tertia est ex hoc genere assidua assectatorum copia. In eâ quos voluntarios habebis, cura ut intelligant, te sibi in perpetuum summo beneficio obligari. Qui autem tibi debent, ab iis plane hoc munus exige; qui per ætatem ac negotium poterunt, ipsi tecum ut assidui sint; qui ipsi sectari non poterunt, necessarios suos in hoc munere constituant. Valde ego te volo, et ad rem pertinere arbitror, semper cum multitudine esse. Præterea magnam affert laudem et summam dignitatem, si ii tecum erunt, qui a te defensi, et qui per te servati ac judiciis liberati sunt. Hæc tu plane ab iis postulato, ut, quoniam, nullâ impensâ, per te alii rem, alii honestatem, alii salutem ac fortunas omnes, obtinuerunt, nec aliud ullum tempus futurum sit, ubi tibi referre gratiam possint, hoc te officio remunerent.

X. Et, quoniam in amicorum studiis hæc omnis ratio versatur, qui locus in hoc genere cavendus sit, prætermittendum non videtur. Fraudis atque insidiarum et perfidiæ plena sunt omnia. Non est hujus temporis perpetua illa de hoc genere disputatio, quibus benevolus et simulator dijudicari possit: tantum est hujus temporis admonere. Summa tua virtus eosdem homines et simulare tibi se esse amicos, et invi-

novellos excitamus; et si hominibus gratiosis studiosisque nostri suum cuique munus describimus; et si competitoribus judicia proponimus, sequestribus metum injicimus, divisores ratione aliquâ coërcemus; perfici potest, ut largitio aut nulla fiat, aut nihil valeat.

XV. Hæc sunt, quæ putavi non melius scire me quam te, sed facilius, his tuis occupationibus, colligere unum in locum posse, et ad te perscripta mittere. Quæ tametsi ita scripta sunt, ut non ad omnes qui honores petant, sed ad te proprie, et ad hanc tuam petitionem, valeant; tamen tu, si quid mutandum esse videbitur, aut omnino tollendum, aut si quid erit præteritum, velim, hoc mihi dicas. Volo enim hoc commentariolum petitionis haberi omni ratione perfectum.

EPISTOLARUM TOMI TERTII FINIS.

EXCUDIT T. DAVISON, LONDINI.